

УДРУЖЕЊЕ
„КРЕАТИВНА ПЕДАГОГИЈА“

ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА
„МАЈСКИ ЦВЕТ“
ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ

РАСТИМО ЗАЈЕДНО – – ВРЕМЕ ЈЕ ЗА ВРТИЋ

За родитеље и све одрасле којима је важан
квалитетан развој деце
предшколског узраста

Педагошко друштво Србије
ЦИП – Центар за интерактивну педагогију

Фондација за отворено друштво Србије

Наслов: **РАСТИМО ЗАЈЕДНО – ВРЕМЕ ЈЕ ЗА ВРТИЋ**
Издавач: „Креативна педагогија“ Пожаревац
Суиздавач: Предшколска установа „Мајски цвет“
Велико Градиште

Уредник: Живкица Ђорђевић

Аутори текстова: Милена Митић, педагог
Марија Стојановић, психолог
Марија Миливојевић, психолог
Јелена Блажевић Богдановић, логопед
Николета Благојевић, васпитач
Славица Јанковић, васпитач

Стручни консултанти: Радиша Ђорђевић, педагог
Ружица Беговић, васпитач

Лектура: Јелена Драгојловић

Дизајн корица: Милан Драгојловић

Технички уредник: Александар Арсић

Штампа: Компромис Дизајн

Тираж: 500

Ова брошура настала је у оквиру пројекта „Заједно за децу“ који спроводи ЦИП – Центар за интерактивну педагогију (ЦИП Центар) и Педагошко друштво Србије у сарадњи са Фондацијом за отворено друштво, Србија. Ставови и мишљења изнети у овој брошури не одражавају нужно ставове ЦИП Центра, Педагошког друштва Србије и Фондације за отворено друштво, Србија.

Брошура је намењена родитељима и одраслима којима је важан квалитетан развој деце предшколског узраста. Брошура доприноси реализовању акције „Растимо заједно – време је за вртић“ коју организују Удружење „Креативна педагогија“ из Пожаревца и Предшколска установа „Мајски цвет“ из Великог Градишта.

Штампање брошуре помогли су и Издавачка кућа „Клет“ и Општина Велико Градиште

ПОЗДРАВ ЧИТАОЦИМА

Ова брошура је посвећена квалитетном одрастању деце предшколског узраста које се одвија уз љубав, посвећеност и бригу свих са којима дете одраста.

Желимо да нагласимо да је за добар почетак и развој важна породична радост са којом се новорођенче дочекује, као и укупни породични односи. Беба осећа укупну атмосферу и реагује миром или узнемиреностју на њу. Брига родитеља и чланова породице о условима у којима дете започиње живот и одраста представља део неге, која обухвата и бригу о здрављу, хигијени, исхрани. Контакт који се успоставља између мајке и детета током дојења представља најтоплију средину која прија и детету и мајци. Телесни додир остварен приликом дојења и сусрет очима су храна, како за дечје тело, тако и за дечју душу. Лепоту овог додира треба уградити у све будуће односе са дететом. Добронамерна, подстицајна и негујућа средина је добра за дете и његов укупан развој, како на почетку дечјег живота, тако и током целог предшколског периода.

Уз све похвале родитељима и члановима породице за добро одгајање детета морамо нагласити да им је, како расту и постају самостална, потребно још нешто. А то је вртић. За квалитетан развој деце боравак у вртићу и предшколској установи је значајан. У овој брошури приказан је живот у вртићу, начин организације и значај вртића. Описане су игре и активности које се користе у раду са децом, а може их примењивати и породица.

У брошури се налазе занимљиви подаци о карактеристикама деце, тј. шта деца могу и треба да покажу у свакој години, од рођења до поласка у школу. Уз карактеристике дечјег развоја понуђени су и педагошки поступци који подстичу тај развој.

Посебна пажња посвећена је могућим тешкоћама које се могу појавити повремено или у дужем временском периоду. Описане су са жељом да буду од помоћи особама које су у дечјем окружењу, да тешкоће препознају и на њих благовремено реагују. Понуђене су неке идеје за њихово решавање. Потребно је континуирано пратити развој детета, уочавати промене и упоредите их са нормалним развојним карактеристикама. Уколико је све у реду, може се наставити даље на исти начин. Уколико постоје одступања, потребно је потражити помоћ. Савет пријатеља и стручњака увек је добродошао.

Верујемо да је велики део овога што смо написали корисно за успешан дечји развој, а посебно за пролазак кроз вртић.

ЗАШТО ЈЕ ВРТИЋ ВАЖАН?

Предшколске установе, популарно назване вртићи или обданишта, намењене су организовањем и систематском васпитању и образовању деце предшколског узраста (од 6 месеци до 6 година) до поласка у групу која је припрема за школу и која је обавезна за сву децу. Похађање вртића није обавезно, али је корисно. У прве три године деца су у јаслицама и о њима брину медицинске сестре – васпитачи. Од треће године деца се укључују у васпитне групе – млађа, средња и старија. Групе могу бити и мешовите од деце различитог узраста.

Укупна организација простора у вртићу прилагођена је дечјим потребама, жељама и могућностима. Собе за боравак деце опремљене су намештајем – столови, столице и полице које одговарају узрасту детета. Деца се у том простору осећају сигурно. Могу лако да седну на столицу без ичије помоћи и да користе сто за цртање, играње, обедовање. Полице су у складу са дечјом висином, па могу сама да узимају играчке и књиге када то пожеле. Кревети за спавање су такође одговарајући узрасту.

Простор је потпуно безбедан, тако да се деца не могу повредити у физичком погледу или се наћи у положају који је за њих небезбедан – превишак, узан итд. Простор је у естетском погледу леп и складан, одговара дечјем укусу. У образовном погледу богат је садржајима који омогућају спонтано учење. Ту су слике, шеме, дечји радови. На тај начин укупна опремљеност буди позитивна осећања и код деце и код одраслих који се њима баве.

Са децом раде васпитачи који су на факултетима образовани да подстичу дечји развој. Добро познају психологију узраста детета. Са децом организују различите игре и активности током којих деца уче, развијају вештине, исказују машту и стваралаштво. Излети и шетње омогућавају како дечје кретање, тако и упознавање окружења у коме дете живи. Живот у вртићу је организован слично породичном тако да деца овладавају вештинама храњења, облачења, одржавања хигијене, спавања...

Радећи свакодневно са децом васпитачи могу благовремено да уоче могућа одступања и застоје у развоју, предузму корективне мере и укажу родитељима. Уз васпитаче, педагог, психолог и логопед брину о дечјем развоју, подстичу га и коригују.

Посебан значај који вртић нуди је боравак деце у групи вршњака (деце истог узраста). Осим од одраслих, дете учи и од својих вршњака. Боравак у групи доприноси овладању социјалним вештинама које се једино уче на тај начин. Учи се поштовање потреба других, начин опхођења, развијају се емпатија и саосећање. Дете учи да се избори за своје потребе, жеље и интересовања. Група подстиче развој говора, негује дечје стрпљење и концентрацију, побољшава моћ слушања и разумевања. Учествујући у програмима предшколског васпитања и образовања, деца уче како да стварају пријатељства, како да се играју и истражују, како да буду храбра и пробају нове ствари, како да размишљају и решавају проблеме и како да деле идеје са другима.

Учење у раном детињству помаже деци да постану позитивне, самопоуздане и способне особе и ствара добру основу за учење. Деца су важан део нашег друштва и имају права да буду укључена у доношење одлука које их се тичу. Њихово мишљење је вредно и треба да буде уважено. Вртић је установа не само за децу, већ за читаве породице. Предшколске установе требало би да буду део породичног система подршке. Постоји изрека да је за одгајање једног детета потребно читаво „село“. Нека обданиште буде део тог села.

Дете у вртићу учи да:

- Буде самостално и одговорно према себи и другима;
- Да се сналази у различитим ситуацијама и презме одговорност;
- Да буде радознано и креативно;
- Да уочава детаље и поставља питања;
- Да решава проблеме и доноси одлуке;
- Да стиче знања из различитих области;
- Да упознаје различите културе;
- Да развија различите врсте писмености;
- Да развија поверење и другарство;
- Да сарађује, уважава различитости и брине о себи и другима;
- Да се уважавају и поштују његове идеје, ставови, вредности.

ХОЛИСТИЧКИ ПРИСТУП РАЗВОЈУ ДЕЦЕ

Педагози и психолози који се баве дечијим развојем указују на значај **ХОЛИСТИЧКОГ** тј. целовитог приступа развоју деце. За развој је важно ускладити захтеве, дечје могућности, дечије жеље и потребе. Васпитне поступке одраслих одређују лична искуства, вредности, сама личност, али и знања која се добијају и усвајају кроз разговоре и литературу.

Родитеље нико није учио родитељству. У нашим школама се не изучава педагогија и психологија. Родитељи би желели да буду сигурни да добро обављају посао родитељства – најлепши и најодговорнији посао. Без жеље да понудимо рецепте за васпитање, изабрали смо неке од корисних препорука. Садржај може да буде користан и свим особама које учествују у васпитању деце.

МОДЕЛ

Деца одрастају опонашајући одрасле. Потребно је да родитељи и одрасли који окружују дете имају свест о томе да деца у првих шест година највише ствари науче на овај начин, било да се ради о пожељним или непожељним облицима понашања и особинама. Снага васпитања родитеља и одраслих потиче из здравог односа детета са њима. Дете које се поред родитеља и одраслих осећа сигурно и вољено, жели да им удовољи и буде попут њих.

ТОПАО ПОРОДИЧНИ ОДНОС

Топлина породичног односа исказује се кроз **љубав, нежност, охрабрење, осмех**, благи тон како према детету, тако и између чланова породице. Однос испуњен љубављу и поверењем учиниће да дете пожели да у многим стварима буде попут родитеља. Деци је потребно свакодневно посветити пажњу ради пружања подстицаја за активности и развијање сигурности. Оваква пажња чини да се дете осећа лепо и вољено, тј. да добија љубав која није ничим условљена. Због важности овог односа потребно је усмерити пажњу на јачање позитивних осећања са дететом.

УВАЖАВАЊЕ ДЕЧЈЕ ЛИЧНОСТИ

Свако дете је неповљива личност и потребно је **неговати индивидуалност**. Поређење детета са другом децом доноси више штете, него користи. Дете се осећа збуњено, није сигурно како даље да се понаша. Нарушава се однос пријатељства међу вршњацима.

ОХРАБРИВАЊЕ

Охрабривање је онај чин којим се детету показује да је вољено, без обзира на све и да су грешке и неуспеси прихватљиви. Сматра се да је потребно хвалити успешне дечје активности и пожељна понашања. Када се дете охрабрује, важно је ставити акценат на оно што је дете урадило – „Направила си лепу кулу, заиста си се потрудила“, „Хвала ти што ми помажеш да направимо палачинке“ – а избегавати изразе као што су „Супер“, „Одлично“ „Добар дечак – девојчица“ – реченице које су уопштене или се односе на дечју личност. На тај начин пажња се усмерава на оно што дете чини, а то може бити и успешно и неуспешно. Оно што је важно јесте **да се не вреднује личност детета**.

БЕЗБЕДНО ОКРУЖЕЊЕ

Деца предшколског узраста не могу да схвате опасности које постоје у простору и окружењу. Од одраслих се очекује да створе безбедно окружење за децу (да склоне предмете који могу да буду опасни по дете, да заштите утичнице, обезбеде излаз из дворишта и слично). Детету треба сигурна и предвидива околина, свакодневница са јасном структуром да би се осећало сигурно и наставило са истраживањем и слободним развојем. Деци је потребна рутина свакодневног живота. На тај начин она могу да предвиде шта се од њих очекује. **Јасне рутине и доследна организација током дана** у вези са временом за купање, спавање, узимање obroka, децу умирује и смањује нервозу и страх од непознатог.

ДОСЛЕДНОСТ

Доследност је један од битних принципа у васпитању деце и обухвата доношење правила понашања и **постављање граница**. Да би родитељи и одрасли који васпитавају дете могли да буду доследни, потребно је да познају шта дете одређеног узраста може да учини и разуме. Са одрастањем детета важно је успостављање правила. Потребно је да се правила донесе у договору са децом и да се прво чују њихови предлози. Важно је да одрасли чују образложење детета. У ситуацијама када постоји неслагање, потребно је и да одрасла особа каже своје образложење. Правила су добра и биће поштована ако их прихвате и дете и одрасли. Доследност може бити јако једноставна. Потребно је да се уради оно што је договорено. Тиме се дете учи шта да очекује и како да се понаша.

ФЛЕКСИБИЛНОСТ

Флексибилност родитеља и одраслих у опхођењу са децом такође је јако важна јер се тако прати дечја природа, дечја осећања, потребе, као и услови средине. У неким ситуацијама одрасли морају да донесу одлуку и наметну решење које није утврђено правилима, али је у најбољем интересу детета. Без страха и гриже савети детету се може објаснити да је такво понашање неопходно (на пример да се ограниче време гледања цртаног филма).

ПОСТАВЉАЊЕ ГРАНИЦА

Детету су током одрастања потребна ограничења одраслих у виду постављених граница. Оне се постављају с обзиром на узраст. У литератури се овај појам су-

среће као **позитивна дисциплина**. Понекад је потребно извршити корекцију и модификацију понашања која дете испољава. Потребно је да се то ради у атмосфери када је одрасла особа смирена, уз разговор који дете одређеног узраста може да разуме. Важно је да се успостави дијалог са дететом. Монолог који одрасла особа спроводи само штети детету. Дете често не разуме оно што одрасла особа говори и престаје да слуша, али памти израз лица и тон говора, који су код монолога најчешће непријатни и изазивају страх.

ПОСМАТРАЊЕ ДЕТАТА У РАЗЛИЧИТИМ СИТУАЦИЈАМА

Посматрање дечјих активности, понашања и показаних особина омогућује да се континуирано прати развој, изврши усмеравање пажње и благовремено реагује на начин који је користан за даљи дечји развој. Лако је охрабрити дете када су поступци детета прихватљиви за окружење. Сложено је питање шта урадити када дете греша или када је неуспешно. Понекад дете лошим понашањем (као што је вриштање, бацање, дурење, ударање друге деце и др.) привлачи пажњу одрасле особе. Ефикасно у васпитању је уверавање детета да су грешке прилике за учење. Реченица: „Покушај поново“ је магична, јер шаље поруку детету да су грешке саставни део активности и да из тога може да научи нешто ново.

ОДРАСТАЊЕ БЕЗ КАЖЊАВАЊА

Родитељи и одрасли кажњавање најчешће спроводе када су љути и бесни због понашања детета или испољених особина које процењују као лоше. Они често мисле да ће деца бити послушна и добра уколико пате због лошег понашања.

Казна не даје добре и пожељне ефекте из више разлога:

- Дете је повређено и постиђено;
- Дате се плаши;
- Ојачава се бес и агресивност детета против одраслих који кажњавају;
- Дете има склоност да се лоше понаша када није ту онај ко спроводи кажњавање;
- Изазивају кривицу и кајање код родитеља.

Ако дете на реагује на постављена ограничења од стране родитеља и одраслих, потребно је више пажње посвети разлозима и потражити савет стручњака.

ШИРЕ САЗНАЊЕ О РАЗВОЈУ ДЕЦЕ

Развој личности одређују наследни фактори, средина у којој дете одраста и активност саме особе.

- **Наследни фактори** представљају генетички склоп који дете поседује рођењем и они одређују физичке особине, интелигенцију, темперамент. Они могу бити и један од главних узрока тешкоћа у дечјем развоју.
- **Средина у којој дете одраста** јако утиче на развој. Она, на почетку дечјег живота, обухвата најужу породицу и односе који у њој владају. Како дете одраста проширује се на ширу фамилију, комшије, вршњаке и установе у којима дете повремено или стално борави. Квалитет везе детета са родитељима утиче на развој мозга и социјално понашање, тако што ствара основу за дететову будућа искуства и његове одговоре на њих.
- **Активности самог детета** односе се на исказивање сопствене воље, интересовања, одлуке, посвећеност, друштвеност.

У развоју личности посебан значај има **рани узраст**, тј. период до поласка у школу. Тада се отварају велике могућности кроз процес учења и ствара се темељ за успешно одрастање. Рани развој детета важан је за физички, емоционални, социјални и интелектуални напредак.

У последњих двадесетак година дошло је до великих открића у неуропсихологији, науци која се бави проучавањем везе психичких процеса и неуролошких веза – можданих синapse. Откривено је да развој потенцијала детета зависи од брзине стварања синапси и неуронских путева у мозгу и да се **у предшколском периоду (првих 5 година живота) формира преко 70% тих веза**. Истражи-

вања указују да интелектуалне способности зависе од броја формираних синапси – можданих веза.

Ови подаци могу да збуне и уплаше родитеље и код њих развију појачани осећај одговорности за дечји развој. Али нема места бризи. Научници су открили и шта помаже у изградњи синапси. То је пре свега **дечји покрет**. Скакање, прескакање, провлачење, трчање, боравак у природи, ротација око своје осе, хватање и бацање лопте унапређују дечју координацију спајајући око и покрет. Мозак стимулише и дечја рука, тако да треба стварати услове за распоређивање предмета и играчака, цртање, бојење. Подстицање деце да истражују како природу и окружење, тако и решења у причама, бајкама, легендама

и баснама, помаже интелектуални развој детета. **Дечја машта** се развија кроз причање прича и изношење мишљења. **Дечје мишљење**, које је највеће богатство личности, започиње свој развој уз подршку одраслих и дилеме које они код деце стварају. Избор између две ствари – „Одабери коју ћеш јакну обући“ – чине почетак.

Можда ће и ово што следи звучати превише научно, али је важно да се схвати, због разумевања дечјег мишљења. Дивегентно мишљење или мишљење пуно идеја развија се кроз задавање загонетних прича и задатака. Оно омогућује да се ствари гледају са више страна. Задатак „Како се може прећи преко реке?“ тражи велики број одговора и покреће дечју машту.

Да би дете научило да доноси одлуке, подстиче се и развој конвергентног мишљења. За развој су zgodne загонетке, пошто је само једно решење

право. Писац и истраживач Урош Петровић понудио је занимљиве књиге и обуке које помажу у знањима и идејама како да усмеравамо дечји развој.

Важно је рећи да ТВ И КОМПЈУТЕР/ТАБЛЕТ – слике у покрету и звук манипулишу центрима у мозгу директно, тренутно и дубоко. Њихова брзина не дозвољава да се информације обрађују, мозак остаје „ПРАЗАН“. За обраду информација мозгу треба времена! Кад детету говорите мозак има времена да у свести проследи информације, да их процени, задржи. Само кроз вежбање се везе/синапсе у мозгу стварају и одржавају. До друге године траје рани раст и развој свих функција, до пете године 90% мозга је развијено. Зато до треће године **дете не сме да гледа ТВ/КОМПЈУТЕР!!!**

О значају игре и учења кроз игру код деце dr Karun Purvis је рекао да: „Да би се у дечјем мозгу формирала нова синапса у мозгу потребно је око 400 понављања. Осим када се учи кроз игру. Онда је довољно 10–20 понављања. Постоји ли бољи доказ да су деца створена да уче кроз игру. Још само да одрасли то разумеју...“.

АКТИВНОСТИ И ИГРЕ КОЈЕ ПОДСТИЧУ ДЕЧЈИ РАЗВОЈ

Основа активност дечјег узраста је игра. Путем игре дете учи, развија важне животне вештине и машту. Дете учи истражујући свој лични и социјални идентитет, испитује своје претпоставке и „родне теорије“. Игре се одвијају помоћу играчака. Ево неколико корисних игара и играчака:

- Провлачење пертлици кроз рупице. Дете може да стоји или да седи (док седи важно је да ноге буду на поду, дакле сто и столица треба да одговарају узрасту детета).
- Боцкање боцкалица (ситне, средње, крупне) и класификација боцкалица по бојама. Дете може да прави различите облике од боцкалица.
- Прављење куле, возића од дрвених коцкица или других предмета. Важно је да дете коцке слаже у вертикални и хоризонтални низ.
- Слагање слагалице, једноставнијих од два и четири дела, а касније и оних од више делова. Овде је важно да дете научи да спаја целине (на пример: код слагалице на којој је јабука, а састоји се из два дела, дете треба да зна да споји та два дела да би добило целу јабуку). Предмети могу да буду сечени по дијагонали, вертикали или косо, важно је да дете усвоји све облике.
- Убацивање различитих облика у одговарајући калуп
- Руковање са маказицама, сецкање различитих облика, прављење предмета (може да реже геометријске облике на колаж папиру па да их лепи у свеску. Пример: изреже црвене троуглиће, плаве квадрате, жуте и зелене кругове, браон правоугаонике и од тога направи кућицу, сунце, дрво и сл.)
- Љуљање на љуљашци и скакање на великој лопти, клацкање. Ове активности поспешују концентрацију.
- Играње школица (прескакање из поља у поље, док држи неки предмет у руци. Дати детету задатак да нешто пренесе од тачке А до тачке Б).
- Стално радити на богаћењу дететовог речника и увођењу нових појмова (користити сликовнице, књиге, бојанке). Увек тражити од детета да именује појам (постављати му питања: „Шта је то“, „Које то?“, „Какво је то?“). Не давати никад готов одговор, већ подстицати дете да размишља о датом појму.
- Опицавање различитих текстура (у врећицу се стави тканина, пластика, дрво и дете се замоли да завуче руку у врећицу, да опипа предмет и каже шта је то).

СВАКОДНЕВНЕ СИТУАЦИЈЕ КАО ПРИЛИКЕ ЗА УЧЕЊЕ

Свака животна ситуација је шанса за учење. Могу се користити ситуације као што су:

- **Кухиња** – (прање судова, сецкање, мешање, сипање). Дете воли да имитира, тако да активно-стима у кухињи дете развија пажњу, учи боје, учи да именује храну и учи многе појмове (на пример: „Стави јабуку са јабуком“, „Стави јабуку са воћем“, „Донеси ми млеко“, „Стави у судоперу“, „Донеси ми кашику“ итд.).
- **Игра тестом** – дете на занимљив начин може развијати фини моторику шаке кроз игре са тестом. Можете замесити тесто заједно са дететом и показати му како да га гњечи и обликује. Савет: ставите зрно грашка или пасуља у тесто и покажите детету да треба да га пронађе прстима. Оваква игра је углавном подстицајна, али можете ставити и чоколадну бомбону или комадић чоколаде коју дете воли и може то појести као награду.
- **Одлазак у самопослугу** – дете учи да идентификује боје („Која је ово боја?“, „Донеси ми нешто црвено“), да вежба бројеве („Донеси ми три кесице нечега“), вежба праћење вокалних захтева. Такође, код детета се развија имитација (гурање колица, паковање, чекање у реду, плаћање итд.).
- **Прање веша** – дете учи да идентификује боје, учи сортирање и спаривање гардеробе (спарујте по боји, чарапе са чарапама, мајице са мајицама, татино са татиним, мамино са маминим итд.).
- **Пресвлачење и купање** – дете учи да покаже и да именује делове тела, као и предмете који се користе у овим активностима. Добро је праћење вокалних команди током ових рутина, стварање вокалне имитације, имитације с предметима и имитације с деловима тела: „Уради ово“ – протрљајте косу, „Сад ти“ – дете имитира ту радњу, „Уради ово“ – потопите неку гумену играчку.

СВАКО ДЕТЕ ЈЕ ЈЕДИНСТВЕНА И НЕПОНОВЉИВА ЛИЧНОСТ

Свако дете се развија у складу са одређеним нормама за узраст, али и према својим могућностима, тако да је тешко прецизирати када ће дете научити одређену вештину. Одреднице које нуде основна сазнања о томе шта је карактеристично за дете у узрасту од прве до шесте године, дате су у наредним табелама.

Циљ ових одредница је да помогну да се лакше одреди:

- Шта дете одређеног узраста може да чини; шта ће му бити лако и шта је у складу са његовим могућностима;
- Шта родитељи и одрасли могу да учине у одређеној години, то јест које активности би било добро да организују како би обезбедили повољне услове за подстицање развоја.

ПРВА ГОДИНА (9–12 месеци)

КАРАКТЕРИСТИКЕ

- Читајте детету свакодневно, заједно разгледајте сликовнице, именујте и описујте предмете и боје;

- Може самостално да седи и пузи, устаје самостално уз предмете (користи намештај);
- Пинцета хватом (палац + ка-жипрст) почиње да узима ситне предмете;
- Производи доста различитих звукова „мама-мамам“, „бабабабаба“, можда већ користи и самосталне речи „мама“, „тата“;
- Окреће се према особи која изговори његово/њено име;
- Разуме „НЕ“;
- Маше „па-па“;
- Истражује предмете и налази их у игри скривања;
- Разуме неколико речи;
- Почиње да имитира учестале радње одраслих и сврсисходно се користи предметима (нпр. пије из чаше, приноси слуша-лицу уху, држи сликовницу...).

ПОДСТИЦАЊЕ РАЗВОЈА ДЕТЕТА

- Играјте се игара „Сад ћу да те ухватим“ или „Где је? Ево га!“;
- Дозволите детету да самостално вежба устајање, падање, седење, придржавање, цупкање....;

- Користите кратке и једноставне фразе док говорите детету;
- Причајте детету док га храните, пресвлачите, купате;
- Дозволите детету да лупа предметима о сто, или једним предметом о други.

ДРУГА ГОДИНА

КАРАКТЕРИСТИКЕ

- Самостално стоји и хода, пење се по намештају/већим предметима; • Препознаје имена људи и предмета, прати једноставна упутства; • Почине да сортира облике и боје; да се игра једноставним играма претварања; • Показује интерес за истраживање околине; • Показује страх од нових ситуација и непознатих људи; • Разуме једноставне усмене захтеве, захтеве са гестикалацијом (нпр. „Дај“ + испружена рука); • Показује кажипрстом предmete и слике; • Зна да покаже бар три дела тела (глава, око, нос, рука...); • Служи се са по две речи да би комуницирало: „Дај воду“, „Још млека“.

- Учите дете да показује делове тела;
- Дајте детету папир и бојице да боји, жврља, повлачи линије. Подржите га у томе;
- Певајте песмице које омогућавају покрете уз речи, играјте и певајте заједно са дететом;

- Ако се дете понаша неприкладно реците јасно „НЕ“, али нипошто не туците дете, не подижите тон, немојте давати дуга објашњења.

- # ПОДСТИЦАЊЕ РАЗВОЈА ДЕТЕТА

- Користите кратке и једноставне фразе када говорите детету;
- Постављајте једноставна питања;
- Довршите реч коју дете покушава да изговори и притом је проширите (нпр. дете каже „Ауто“ и показује на ауто, ви кажете: „Браво! Јесте, то је црвени ауто!“);

- Читајте детету свакодневно, нека дете окреће странице;
- Објашњавајте детету радње док их заједно радите и именујте предмете (нпр. „Мама ти сад пере руке сапуном и водом, па их сушимо пешкиром“);

- Будите стрпљиви са дететом, дозволите му да самостално вежба у процесу храњења, облачења, свлачења, итд.
- Обасипајте дете пажњом,

- вербалним подстицањем/одобравањем, охрабривањем, пољупцима и мажењем за сва прикладна/жељена понашања;
- Реците му да је ДОБРО када је стварно добро. Тиме му показујете шта су то пожељна понашања и шта се од њега очекује;

ТРЕЋА ГОДИНА

ПОДСТИЦАЊЕ РАЗВОЈА ДЕТЕТА

- Водите дете у парк/природу да се пење, трчи, хода...;
- Играјте се лоптом – добацавање, шутирање ...;

- Користећи бојице, темпере, фломастере, папир, правите са дететом цртеже и предмете, затим их истакните по кући да детету покажете да сте поносни на његов рад;
- Укључите дете у једноставне кућне послове. Нека вам помаже при спремању, брисању прашине, усисавању...;

- Играјте се спаривања боја и облика. Када детету покажете црвени предмет, оно може да покаже/нађе/донесе предмет исте боје.

КАРАКТЕРИСТИКЕ

- Комбинује две до три речи и ствара реченице; • Одговара на једноставна питања;
- Сортира предмете по облику и боји; • Прати упутства која се састоје од две или три команде („Узми и однеси ово у собу“); • Користи се једноставним фразама за комуницирање са другима: „Иде на поље, љуља“; • Има функционални речник од 50 речи; Именује предмете/животиње са слика (пас, маца, меда, ауто, сок, трава, цвет, дрво, лист...);
- Игра се „кобајаги“ игара; • Зна да се пење уз степеница и да силази низ њих уз придржавање; • Пише и пресликава линије и кругове, црта; • Једе самостално кашиком, а почиње да користи и виљушку; • Само-стално пере руке; • Воли да помаже у извршавању једноставних кућних послова; • Пева делове песмица; • Зна како се оглашавају животиње;
- Спарује боје – разуме да покаже предмете који су исте боје.

- Помозите детету да се игра једноставним слагалицама с облицима, бојама, животињама и именујте сваку фигуру када је дете изабере и стави на одговарајуће место;

- Слажите предмете и играчке по величини, упознајте дете са појмовима „мање“ и „веће“;

ЧЕТВРТА ГОДИНА

КАРАКТЕРИСТИКЕ

- Говори у реченицама; • Зна да именује већину предмета из свакодневнице; • Зна да каже име, презиме, колико година има и пол; • Лако се раздваја од родитеља; • Прати комплексне усмене захтеве (две до три команде одједном); • Разуме појмове као што су „моје“ „твоје“ „на“ „у“ „испод“; • Жели да се игра са другом децом; • Зна да вози бицикл са помоћним точкићима; • Инсистира да ствари ради самостално, облачи се и свлачи се само; • Зна да препозна и именује неколико боја; • Црта и слика бојама; • Рецитује – зна неколико дечијих песмица.

ПОДСТИЦАЊЕ РАЗВОЈА ДЕТЕТА

- Водите дете да се игра у групама са другом децом;
- Разговарајте о емоцијама са дететом;
- Подстичите дете да препознаје и именује емоције у сликовницама и у свакодневним животним приликама;

- Цртајте са својим дететом линије и облике (једноставну људску фигуру „Чича Глишу“);
- Играјте се бројања свега и свачега;

- Охрабрујте дете да се самостално свлачи, облачи, пере зубе, пере и брише руке;
- Подстичите дете да рецитује, пева песмице, читајте заједно приче и охрабрујте дете да их препричава;
- Тражите да вам дете опише предмете и радње у свом окружењу;

- Уколико Ваше дете до сада није похађало вртић, ово је идеално време да дете крене у вршњачку групу.

ПОДСТИЦАЊЕ РАЗВОЈА ДЕТЕТА

- Стрпљиво саслушајте дете и одговорите му на питања, подстичите га да поставља питања;

- Цртајте, бојте са дететом, подстичите комплексност цртежа;
- Учите и охрабрујте дете да буде самостално у обављању свих потреба;

- Играјте се игара бројања и пребројавања, користите појмове „мање – више“;
- Сеците облике и лепите их са дететом;
- Играјте се закопчавања и откопчавања дугмади – вежбице за фину моторику;
- Дајте детету што више прилика да се

- јама (сликовнице са сликовницама, аутићи са аутићима – све има своје место);
- Упознајте дете са личним по-

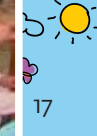
ПЕТА ГОДИНА

КАРАКТЕРИСТИКЕ

- Говори граматички тачно и разговетно, користи 4 до 5 речи у реченицама; • Прати три независна усмена захтева без гестикаулације (нпр. „Дај ми оловку, отвори врата и баци папир у канту.“ или „Тапши рукама, устани, скочи“); • Зна да именује бар 5 боја; • Броји напамет од 1 до 10; • Разуме речи „испод“, „између“, „у средини“; • Самостално се пење уз тобоган и спушта низ њега; • Скаче са обе ноге унапред; • Копира облике држећи правилно оловку; • Зна да нацрта човека (дечака/девојчицу) са бар четири дела тела; • Спретно реже маказама; • Самостално је у обављању културно-хигијенских потреба (тоалет, прање руку, зуба...); • Спрема за собом своју собу, кревет, играчке.

- игра са другом децом;
- Захтевајте да дете поспреми за собом после игара;
- Организујте играчке по категори-

дацима, да ваше дете зна одговори на питања (име, презиме, имена родитеља, број телефона, адреса...).

РАЗВОЈНЕ ТЕШКОЋЕ

Познато је да у развоју детета постоје велике индивидуалне разлике, односно да је свако дете **ИНДИВИДУА ЗА СЕБЕ**. Развој детета почиње рођењем, а како ће се дете развијати зависи од бројних фактора: природних капацитета, средине у којој одраста, подстицаја, интеракције и комуникације са својом околином. **Добар развој и усклађен психомоторни развој постиже се само ако се дете правилно стимулише од рођења.**

Теорија и пракса доказују да је могуће да један сегмент развоја иде испред другог, односно да неко дете раније прохода, док се говор развија успореније или обрнуто, и да се касније достиже уредан и типичан психомоторни развој детета. На основу наведеног, може се закључити да свако кашњење у сензомоторном, говорно-језичком развоју може бити **индивидуална карактеристика**, али може бити и **ПОРЕМЕЋАЈ**.

Кашњење као индивидуална карактеристика:

- Кашњење није значајно (до шест месеци у односу на узрастне норме);
- Задржан је нормални развојни ред;
- Не постоје други поремећаји;
- У породици могу постојати особе које су имале сличан развој;
- Дете не припада ризичној групи.

Кашњење у развоју као поремећај:

- Кашњење је већег степена (18 месеци и више);
- Поремећен је развојни ред;
- У породици постоје особе са одређеним поремећајима;
- Дете има неко обољење које може да угрози његов развој.

Имајући у виду ова сазнања, **потребно је да се дете прати и стимулише** у примарној, породичној средини и у случају било какве сумње, недоумице потребно је консултовати стручна лица; педијатра, педагога, психолога, логопеда, васпитача. Ставови који се често чују од многих, па чак и од стране стручњака, као што су; „још је мали“, „има времена, проговориће“, „и тата је касније проговорио, проходао“, „лењ је“, „размажен је“ нису прихватљиви и указују на несугласице у ставу. У оваквим ситуацијама, ако је сумња већ присутна, потребно је консултовати и потражити друго мишљење.

Са поласком детета у колектив, у вршњчку групу, када се дете више не прати и не развија само у оквирима своје уже социјалне средине, већ и у односу на вршњаке и узраст, може доћи до уочавања и испољавања одређених тешкоћа које указују да се развој не одвија у складу са очекивањима узраста.

Неретко се деси да су управо медицинске сестре и васпитачи први који Вам могу указати на извесна одступања у развоју код детета. То треба прихватити као **добро-намеран савет**, јер је кључ успешног развоја детета **сарадња и међусобна подршка и комуникација свих актера** који су укључени у живот и одрастање детета.

Наводимо ситуације у којима се препоручује консултовање са педијатром, педагогом, психологом, логопедом, васпитачем:

СА ПУНИХ ГОДИНУ ДАНА

- Беба не почиње да брбља (бабаба, мамама, тататата) у периоду од 6–9 месеци;
- Не одржава контакт очима и избегава да гледа у лица;
- Не одазива се и не окреће се према гласовима са 9 месеци;
- Не проговори ни једну реч до 16 месеци;
- Не показује прстом шта жели до 18 месеци.

СА ПУНЕ ДВЕ ГОДИНЕ

- Не комбинује две речи до друге године;
- Губи или не развија говор и социјализацију (задржава се на нивоу једне речи);
- Не показује интерес за истраживање околине;
- Некад Вам се чини да дете „не чује“;
- Не зна сврху свакодневних предмета (нпр. чешаљ – чешљање, телефон – приноси уху, чаша – пије, итд.);
- Не прати и не извршава једноставне усмене захтеве (нпр. „дај“, „дођи“, „донеси“, „отвори“, итд.).

СА ПУНЕ ТРИ ГОДИНЕ

- Не одговора на питања, већ понавља Ваша питања;
- Не интересују га друга деца;
- Не може задржати пажњу на задатим активностима, игри, дешавањима;
- Не зна да се игра играчкама (нема функционалну игру, „кобајаги“);
- Опсесивно ређа играчке или друге предмете из околине;
- Показује чудну репетицију одређених понашања, необично коришћење тела (лепршање рукама, ходање на прстима, покривање ушију, константно љуљање или окретање у круг, плескање рукама, грижење руку/прстију итд.);
- Има опсесију одређеним радњама или предметима (опсесија водом, светлима, вентилаторима, светлуцавим предметима, отварањем/затварањем врата итд.).

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

ВРТИЋ – „Заједница која учи“

Основ дететове сигурности је успостављање здравих односа са одраслима и вршњацима, који се базирају на љубави и поверењу. „Заједница која учи“ је место изграђивања партнерства које подразумева учествовање и заједништво, у коме се сви актери (деца и одрасли) ослањају једни на друге и у том процесу изграђују узајамно поверење. Деца у тој заједници уче да развијају дијалог и дискусију, уче на различите начине, коришћењем различитих средстава, укључујући технолошке могућности, да разумеју и уважавају туђе становиште, да питају и развијају заједничке идеје, да планирају и осмишљавају сврсисходну, за њих смислену и разноврсну комуникацију.

Деца упознају и разумеју свет кроз властите активности у интеракцији и комуникацији са другима. Предшколска установа пружа широк спектар активности како на сигуран начин деца истражују своју околину, како да усвајају и развијају искуства, мисли и осећања. Деца уче, не само из онога што виде и доживљавају око себе, већ из начина како се према њима други односе. Деца и одрасли граде атмосферу поверења и прихватања и стварају „заједницу која учи, игра се, ствара и разговара“.

ДОБРОБИТИ ОД ВРТИЋА

Боравак у вртићу и учествовање у начину живота, играма, посетама, активностима има велику корист за укупан дечји развој која се може окарактерисати као добробит. Она се по својој димензији одређује као **осећати се добро**. То је устvari холистичко, субјективно стање у којем су избалансирана осећања задовољства, уживања и капацитет успешног функционисања, развијања и испољавања људског потенцијала. Добробит се огледа како у личном развоју детета, тако и у усвајању социјалних вештина живљења у социјалној групи вршњака и одраслих који су ван породичног окружења.

ЛИЧНА ДОБРОБИТ ОБУХВАТА РАЗВИЈАЊЕ

- САМОРЕГУЛАЦИЈЕ, а што се се види у оствареној могућности да дете одложи задовољење својих потреба, савлада своје импулсе, сагледа последице својих акција и тражи алтернативе за остварење.

- САМОПРИХВАТАЊА што обухвата сигурност у себе, осећање моћи, властите вредности.
- САМОСТАЛНОСТИ која се показује као средство за постизање циља, то јест самостално обавља неке радње, доношења одлука које проистичу из независности и поверења у себе.
- АКТИВИТЕТА која обухвата радозналост, отвореност за нова искуства, иницијативу, креативност, испољен стваралачки потенцијал.

СОЦИЈАЛНА ДОБРОБИТ ОБУХВАТА

- Разумевање и прихватање других;
- Разумети правила, ограничења и захтеве.
- Усклађеност са обрасцима, правилима и нормама социјалне групе;
- Бити прихваћен, подржан и дати свој допринос датој активности, а да то окружење сматра важним и вредним;
- Способност разумевања осећања других и да се на њих реагује;
- Савладавање начина на које се људи старају једни о другима или повређују.
- Имати своје место у породици, групи
- Остварени лични и социјални развој у вртићу омогућују лаку адаптацију на школски живот. Време за адаптацију је краће, тешкоће које се појављују лакше се превазилазе и дете је више усмерено на овладавање новинама.

АБРАХАДАБРА на арамејском значи „ДОК ГОВОРИМ, СТАВАМ“.

- Пожелимо да свако дете лепоту боравка у вртићу сачува као велику добробит.

**Ако желите да сазнате више,
предлажемо вам да прочитате
неку од ових књига:**

1. Biddulph, S „Тајне сретне дјеце“ Просвјета 1997
2. Вуд, Ч. „У корак с развојем – како расту деца од 4 до 14“, Креативни центар
3. Године узлета (2018). Нове основе програма предшколског васпитања и образовања, брошура, УНИЦЕФ, Србија;
4. Гонсалес, К „Љуби ме много! Како одгајати децу са љубављу“, Креативни центар
5. Ивић, И. (2016). Развојна мапа, Креативни центар, Београд;
6. Клајн, М. „Успешан родитељ“, Београф 1994
7. Клајндинст, Ан-Клер (2018), „Илустровани кључ за дечје кризе“ Креативни центар
8. Ловринчевић, Н. „Клопка за родитеље“ Креативни центар
9. Нелсон Џ, ... Позитивна дисциплина
10. Пиштољевић, Н. (2016). Рани развој детета: Шта треба знати, Удружење педијатара Србије, УНИЦЕФ, Београд;
11. Рајовић, Р. (2011). НТЦ систем учења, Smart production, Нови Сад;
12. Сајт: www.zelenaucionica.com
13. Џенис – Нортон, Н. „Мирније, лакше, срећније родитељство“ Креативни центар

